

تحلیل محتوای برجستگی منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران

سید محمدجواد قربی

دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۷/۳۰

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۲/۲۲

چکیده

یکی از منابع اصلی شناخت منابع قدرت نرم کشورها، اسناد فرادستی نظام سیاسی است که با بررسی و مذاقه در آنها می‌توان رویکرد منابع قدرت را تبیین کرد. این مقاله می‌کوشد تا به بررسی منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در اسناد فرادستی و به‌صورت موردی سند چشم‌انداز بیست‌ساله بپردازد. این مقاله با بهره‌گیری از روش توصیفی و تحلیل محتوای کمی سعی می‌کند به این سؤال پاسخ دهد که بیشترین برجستگی‌های منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران کدامند و شامل چه مؤلفه‌هایی است. یافته‌های مقاله نشان می‌دهد که منابع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی برای تولید قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در افق ترسیم‌شده وجود دارد و در این میان، منابع فرهنگی با دارا بودن ۳۸/۷۷ فراوانی، بیشترین برجستگی را در میان دیگر منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز دارد که در میان مؤلفه‌های فرهنگی، معنویت و ارزشهای دینی بیشترین رابطه را با قدرت نرم جامعه ایرانی در افق ۱۴۰۴ دارد. بعد از منابع فرهنگی، منابع سیاسی با ۲۶/۵۳، منابع اقتصادی با ۲۲/۴۴ و منابع علمی با ۱۲/۲۴ درصد فراوانی در مرتبه‌های بعدی قرار دارد. در میان منابع قدرت نرم سند چشم‌انداز، معنویت (۵۴/۳۴)، تولید ملی (۱۹/۵۶)، پایبندی به نظام سیاسی (۱۵/۲۱) و دانش و فناوری (۱۰/۸۶) بیشترین فراوانی را در میان منابع قدرت نرم دارد که می‌تواند قدرت نرم جامعه ایرانی در افق ۱۴۰۴ را افزایش دهد.

کلیدواژه‌ها: قدرت نرم، سند چشم‌انداز بیست‌ساله، جمهوری اسلامی ایران، برجستگی، منابع قدرت.

مقدمه

کشورها برای حفظ موجودیت، امنیت و رفاه خود و رویارویی با تهدیدات دیگر بازیگران ناگزیرند سیاستها و راهبردهایی را به منظور افزایش توانمندی و قدرت ملی خود به کار گیرند؛ در عین حال، راهبردهایی که هر کشور را قادر می سازد منابع و امکانات ملی را به شکلهای عینی قدرت و توانمندی تبدیل کند در دنیای معاصر اهمیت بیشتری یافته است (پیشگاهی فرد و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۹۴)؛ در همین راستا، توجه به ابعاد نرم‌افزاری قدرت دوچندان شد و بهره‌مندی قدرت نرم برای بازیگران سیاسی در سطح بین‌الملل مهم به‌شمار می‌رود. همین امر توجه به منابع قدرت نرم را حائز اهمیت می‌سازد.

با نرم‌افزاری شدن محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران، توجه به ابعاد نرم‌افزاری قدرت برای ایران نیز از اهمیت بسیار ویژه‌ای برخوردار شده است. براین اساس، ضروری است جمهوری اسلامی توانمندیهای قدرت نرم خود را افزایش دهد تا بتواند به تهدیدات پاسخ دهد. یکی از راه‌های ارتقای قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، شناسایی مؤلفه‌ها و ابعاد قدرت نرم در اسناد فرادستی جمهوری اسلامی (از قبیل قانون اساسی، سند چشم‌انداز بیست‌ساله، برنامه‌های توسعه، بیانات امام خمینی (ره) و...) است؛ زیرا با شناسایی مؤلفه‌های تولیدکننده قدرت نرم در اسناد فرادستی، می‌توان با بهره‌گیری از آنها قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را بازتولید کرد و ارتقا بخشید (قربی، ۱۳۹۲: ۵۱). در میان اسناد فرادستی جمهوری اسلامی ایران، سند چشم‌انداز بیست‌ساله یکی از منابع مهمی است که دقت در آن می‌تواند منابع قدرت نرم جامعه ایرانی را در افق ۱۴۰۴ بخوبی نمایان سازد؛ زیرا این سند علاوه بر ابعاد سخت‌افزاری، منابع و زیرساختهای نرم‌افزاری زیادی دارد. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند: «یک ظرفیت دیگری که در کشور وجود دارد، زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری است؛ نرم‌افزاری مثل این سیاستهای سند چشم‌انداز و این کارهایی که در این چند سال انجام گرفته؛ اینها زمینه‌های بسیار خوبی برای پیشرفت کشور است، اینها ظرفیتهای یک کشور است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۱/۱). به هر روی، سؤال اصلی مقاله این است: "بیشترین برجستگی‌های منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران کدام، و شامل چه مؤلفه‌هایی است؟" برای پاسخ به این سؤال اصلی نیازمند پاسخ به سؤالات

فرعی هستیم: قدرت نرم چیست و شامل چه منابعی است؟ منابع سیاسی قدرت نرم در سند چشم‌انداز کدام است؟ منابع اقتصادی قدرت نرم در سند چشم‌انداز کدام است؟ منابع فرهنگی - اجتماعی قدرت نرم در سند چشم‌انداز کدام است؟ منابع علمی قدرت نرم در سند چشم‌انداز کدام است؟ برجستگی منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز چگونه ارزیابی می‌شود؟ جامعه آماری این تحقیق، سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران، و روش گردآوری مستندات، کتابخانه‌ای و اسنادی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای کمی استفاده می‌شود. با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای در بخش اول به تبیین چارچوب مفهومی و نظری پرداخته، و برای بررسی برجستگی های قدرت نرم در متن سند چشم‌انداز از روش تحلیل محتوا با رویکرد کمی استفاده، و سعی شد با بسامدشماری واژگان و منابع مرتبط با قدرت نرم، برجستگی‌های منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز استخراج شود. فرضیه اصلی مقاله این است: "منابع فرهنگی قدرت نرم در سند چشم‌انداز از برجستگی بیشتری نسبت به دیگر منابع اقتصادی، سیاسی و علمی دارد و در میان مؤلفه‌های فرهنگی، معنویت و ارزشهای دینی نیز از بیشترین فراوانی برخوردار است و بیشترین تأثیر را بر تولید و افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران خواهد گذاشت.

روش‌شناسی پژوهش

تحلیل محتوا یکی از مباحث مهم و کاربردی است که پژوهشگران با استفاده از این روش به واری داده‌های خود می‌پردازند. روش تحلیل محتوا در مباحث علوم اجتماعی کاربرد زیادی دارد. از این طریق می‌توان به تحلیل گفتار، نوشتار از قبیل مقالات، کتاب‌ها، سخنرانیها، فیلم، تصاویر، حرکات، چگونگی ادای کلمات، تکرار کلمات، لحن کلام و غیره پرداخت. تحلیل محتوا به محقق کمک می‌کند تا لایه‌های پنهان و زیرین پدیده‌های مرتبط با موضوع پژوهش را به دست آورد و به اهدافی نزدیک شود که پژوهش در راستای آن انجام می‌گیرد (رضوانی، ۱۳۸۹: ۱۳۷). تحلیل محتوا از رویکردی خاص برای تحلیل داده‌ها برخوردار است. این رویکرد خاص عمدتاً ناشی از چگونگی تلقی از موضوع تحلیل (محتوا) است. تحلیل محتوا را شیوه پژوهشی برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها در مورد متن آنها تعریف کرده‌اند. به یک معنا، تحلیل محتوا روشی برای مطالعه عینی، کمی و ساختارمند فرآورده‌های

ارتباطی (محتوای آشکار پیام) به‌منظور رسیدن به تفسیر است که بر سه عنصر «عینیت»، «کمیت» و «ساختارمندبودن» تأکید می‌کند. عینیت به این اشاره می‌کند که پژوهش بر اساس قواعد، احکام و روشهای مشخص انجام می‌گیرد. بنابراین به‌منظور پرهیز از سوگیری نظر محقق در فرایند تحقیق باید تحقیق توسط مجموعه صریح و مشخصی از قواعد هدایت شود. نظامدار و ساختارمندبودن آن نیز بدین معناست که مطالعه علاوه بر روشمندی، دایره شمول و طرح محتوا یا مقوله‌ها طبق قواعد کاربردی ثابتی مشخص شده است. باید توجه کرد که دو شرط عینیت و نظامداربودن، توان تکرار این روش را می‌رساند به‌گونه‌ای که دیگر پژوهشگران نیز بتوانند با استفاده از روشهای یکسان و اطلاعات مشابه به نتایج مشابهی برسند؛ از آن‌رو که هدف، تحلیل محتوای پیامها در قالب عبارتهای عددی و در نتیجه، استفاده از فنون کمی است که توان این روش را افزایش می‌بخشد، باید داده‌های ما به‌صورت کمی (درصد و شمارش) تبدیل شود؛ در غیر این صورت، تحلیل محتوا نیست. در این روش، پژوهشگر با پیامها ارتباط مستقیم دارد و تنها به‌سراغ محصولات ارتباطی نظیر روزنامه‌ها، کتابها، گزارشها، نظرسنجی‌ها، فیلمها، سریالها، نامه‌ها، خاطرات، عکسها و سخنرانیها می‌رود و با فرستنده پیام و انسانها به‌طور مستقیم در ارتباط نیست. این مهمترین وجه تمایز این روش با دیگر روشهاست؛ از این‌رو روش یادشده را بدون واکنش، مزاحمت و واکنش دانسته‌اند؛ چون کاری با مردم ندارد (موسوی نسب کرمانی، ۱۳۸۴: ۸۵-۸۰). باید دقت کرد که در این روش دو عنصر اصلی مطرح است:

الف) واحد تحلیل: کوچکترین جزء پیکره متن است که برای رسیدن به هدف تحقیق، اندازه‌گیری و شمارش می‌شود. واحد تحلیل اغلب می‌تواند در بردارنده کلمه، جمله، بند، عکس یا صفحه باشد که البته هر یک از این واحدها به تناسب نوع متن و هدف پژوهش انتخاب می‌شود.

ب) مقوله تحلیل: هنگامی که واحد تحلیل معین شد، باید مشخص شود که واحدهای استخراج، و شمارش شده چگونه دسته‌بندی می‌شود. عناوین این دسته‌بندیها مقوله تحلیل را تشکیل می‌دهد. درنهایت واحدهای تحلیل براساس مقوله‌های تحلیل دسته‌بندی می‌شود تا مراحل شمارش و تحلیل اطلاعات صورت بگیرد (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰: ۲۰-۱۸).

بنابراین واحد تحلیل در این پژوهش، کلمه است. تلاش می‌شود تا کلمات سند چشم‌انداز بیست‌ساله با توجه به ماهیت و موضوع این مقاله استخراج شود و مقوله تحلیل نیز بر چهار حوزه فرهنگ، دانش، اقتصاد و سیاست مبتنی است که مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده قدرت نرم است.

چارچوب نظری و مفهومی

به تعبیر پیتر میلر، معنای پدیده قدرت واضح به نظر می‌رسد و این انگاره، چه در مورد دولتهای ملی به کار رود و چه در مورد سازمانها یا افراد در آگاهی همگانی رایج و شایع است و بحثهای فکری در مورد آن همچنان رو به فزونی است؛ به همین دلیل، گریز از بحث در مورد قدرت به اندازه گریز از خود قدرت دشوار است (میلر، ۱۳۸۲: ۹). در این میان، مبحث قدرت نرم نیز به ظاهر مقوله تازه‌ای است که بررسی و مذاقه در آن مهم و در عین حال، کاربردی است. از آنجاکه توانمندسازی قدرت در ابعاد ملی و بین‌المللی نیازمند همراهی افکار عمومی، مشروعیت‌افزایی و کاهش هزینه‌های دستگاه سیاست خارجی است، کاربست و کمک‌گرفتن از چهره نرم‌افزاری قدرت می‌تواند به نظامهای سیاسی کمک کند تا بتوانند اهداف ترسیم‌شده از نزدیک و کم‌هزینه‌تر به دست آورند.

معنا و مفهوم قدرت نرم

از جمله نشانه‌های ضعف مطالعات سیاست بین‌الملل در دهه‌های اخیر، پیشرفت ناچیز در قدرت تبیینی آن است که ناشی از توده عظیم آثار منتشرشده است (امرسون و دیگران، ۱۳۸۱: ۱۴). آلون تافلر درباره علت این نابسامانی مدعی می‌شود: «چون روابط انسانی همواره در حال تغییر است، روابط قدرت نیز در فرایند دائمی تغییر قرار دارد» (هزارجریبی و صارمی، ۱۳۸۹: ۴۹۰) و همین امر سبب می‌شود تبیین قدرت با مشکل روبه‌رو شود.

همزمان با ورود به هزاره سوم میلادی و به دلیل ماهیت سیاستهای بین‌المللی، منابع قدرت تحول یافت و شکلهای نامحسوس قدرت از اهمیت بیشتری برخوردار شد (هرسیچ و تویسرکانی، ۱۳۸۹: ۱۵۲). با این اوصاف، قدرت ملی را می‌توان دارای دو وجه نفوذ و زور در نظر گرفت. وجه نفوذ، بیشتر جنبه ذهنی دارد و کشورها و دولتها سعی می‌کنند با اعمال نفوذ بر

دیگران قدرت خود را به‌کار گیرند و اراده خود را تحقق بخشند. وجه زور بیشتر جنبه عینی دارد و بر قدرت نظامی و ابزارهای تنبیهی متکی است. وجه نفوذ همان مؤلفه‌ای است که بخش مهمی از قدرت نرم را شکل می‌دهد و چیزی فراتر از قانع کردن صرف یا حرکت دادن مردم است (بیگدلو، ۱۳۹۱: ۱۲۹). طرح قدرت نرم ابعاد مختلف سیاست نظری و عملی را متحول ساخت (افتخاری و شعبانی، ۱۳۸۹: ۱۳) و همین امر شناخت ماهیت قدرت بویژه قدرت نرم و استعاره مولد آن را به‌عنوان ایجاد کننده قدرت واقعی در عصر حاضر، مهمترین رسالت اندیشمندان ساخته است (بنده قرائی و گرامیان، ۱۳۹۰: ۸۶).

به تعبیر جوزف نای، این چهره قدرت در مقابل رفتار تحکم‌آمیز قدرت قرار دارد که توان جذب‌کنندگی دارد. (نای، ۱۳۸۷: ۱۰۰)؛ بنابراین، قدرت نرم، توانایی دستیابی به اهداف و آمال مطلوب از طریق جلب افکار عمومی جامعه و نخبگان و اقناع اذهان به‌جای اعمال فشار است. این بعد از قدرت از منابع فرهنگ، عقاید، باورها و آداب و سنتهای اجتماعی نشأت می‌گیرد (هرسیچ و دیگران، ۱۳۹۱: ۸۱). الکساندر لنون معتقد است که قدرت نرم توانایی به همکاری گرفتن یا ترغیب دیگر کشورها یا بازیگران به پیروی از کشور اصلی یا خواستن همان چیزی است که کشور اصلی می‌خواهد (لنون، ۱۳۸۹: ۴۶). نای قدرت نرم را «راه غیر مستقیم دستیابی به خواسته‌ها» می‌داند؛ راهی که در آن از تهدید خبری نیست و دیگران به‌جای اجبار به کار به همکاری گرفته می‌شوند (چگنی‌زاده و سیفی، ۱۳۹۱: ۲۰۹) و به همین دلیل است که ریچارد کوپر بیان می‌کند که قدرت نرم زمانی کارآمد است که پیروی و اطاعت را به‌همراه داشته باشد (کوپر^۱، ۲۰۰۴: ۱۷۱)؛ این اطاعت از طریق ابزارهای متفاوتی - نه زور و نه پول - به‌دست می‌آید که بر جذابیت مبتنی است (هرسیچ و مولایی، ۱۳۸۷: ۳۰۱). البته باید توجه کرد که اطاعت در گفتمان اسلامی، قدرت خود را با «همیاری» و «همگنی» نمایان می‌سازد (افتخاری، ۱۳۸۹: ۱۳-۹).

هر چند برخی معتقد هستند که قدرت نرم بیشتر وجهه‌ای فرهنگی دارد، جذابیت‌های اقتصادی و توانمندیهای سیاست داخلی و خارجی هر کشوری نیز در این راستا از امکانات مهمی برخوردار است و لذا نمی‌توان قدرت نرم را به مؤلفه‌های فرهنگی منحصر کرد (بلیک و

¹. Cooper, 2004: 171

گلشن‌پژوه، ۱۳۸۹: ۱۳۷). جوزف نای در همین زمینه معتقد است که قدرت نرم از قدرت فرهنگی فراتر است و صرفاً به دولت وابسته نیست (نیه^۱، ۲۰۰۲: ۵۵۶). از دیدگاه گفتمانی، گفتمان قدرت نرم بر جنبه ایجابی و نه سلبی تأکید می‌کند و در قالب دو اصل هنجاری‌شدن قدرت و اجتماعی‌شدن قدرت قابل پیگیری است (مهدوی و اناری، ۱۳۹۰: ۱۷۱)؛ به همین دلیل، کریستوفر لاین معتقد است قدرت نرم دو مرحله یا گام دارد: گام اول، چگونگی به‌کارگرفتن قدرت نرم برای ایجاد گرایش عمومی احساسات در دولت هدف و گام دوم، شناخت نیازهایی است که برای سیاستگذاران دولت هدف با القای قدرت نرم در عقاید عمومی تأمین می‌شود (اقتباس از بیگدلو: لاین^۲، ۲۰۱۰: ۵۶). در قدرت نرم بر ذهن و رفتار سرمایه‌گذاری می‌شود تا عینیت مجازی تولید کند و شامل توانایی جذب و مشارکت دیگران، همراه با رضایت آنان است به‌گونه‌ای که شکل آمرانه قدرت، که با تهدید عینی همراه بود به قدرت متقاعدکننده تبدیل می‌شود؛ به این ترتیب می‌توان گفت که استفاده از قدرت نرم نتایجی را به همراه دارد که شامل تمکین، تولید رضایتمندی، تولید اعتقادات و اعتبار می‌شود. البته باید توجه کرد که نتایج قدرت نرم همیشگی و ثابت نیست و چنانچه مطلوب افکار عمومی قرار نگیرد از قدرتش کاسته می‌شود و چنانچه مطلوب واقع شود، بازتولید می‌شود (عیوضی و امامی، ۱۳۹۰: ۱۰۷). این ویژگی سبب می‌شود در تبیین قدرت نرم، خلق سوژه انسانی و شکل‌دهی به برتریها، ادراکات و اذهان باید به‌صورت توأمان مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا ممکن است اعمال آن در حال یا آینده پدیدار شود (فیروزآبادی، ۱۳۹۰: ۹).

نگرش اسلامی در باب قدرت نرم

نگرش اسلامی به مقوله قدرت نرم نشان می‌دهد که بقا و استمرار نظامهای دموکراتیک و مردم‌سالار به قدرت نرم وابستگی زیادی دارد و این مؤلفه‌ای است که نظامهای اقتدارگرا بشدت از آن محرومند. افزایش قدرت نرم توانایی جذب افکار، اذهان و قلوب مردم را فراهم می‌کند و از طرف دیگر به هم‌افزایی و ذخیره‌سازی قدرت سخت و نیمه‌سخت در مواقع بحرانی منجر می‌شود. پایه و اساس قدرت نرم در کشورهای اسلامی در مقایسه با نظامهای

¹. Nye, 2002: 556

². Layne, 2010 : 56

ایران را به‌خود جلب کند (امامی زواره و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۰۹)؛ به تعبیری دیگر در اسلام، قدرت و قدرت ملی حقیقی و مستحکم ناشی از قدرت الله است که در پرتو ایمان مردم در جامعه تجلی می‌یابد و نشاندهنده قدرت احاد ملت است که در پرتو بیداری و آگاهی (معرفت) به‌دست می‌آید و از آنجا که همراه معرفت و آگاهی است، شکننده نیست و قدرتهای رقیب توان رویارویی با آن را ندارند. علت استحکام قدرت و توانمندی قدرت در جامعه اسلامی، تقوا است. عاقبت و آینده قدرت نرم مشروع در اسلام، تحصیل حیات طیبه است و کلید موفقیت و تعالی افراد جامعه و امت اسلامی به‌شمار می‌رود. نکته افتراق اصلی قدرت در اسلام و غرب، دین به‌مثابه منشأ و منبع قدرت است؛ به این معنا که دین در گفتمان غربی قدرت، نقشی ابزاری ایفا می‌کند ولی در اسلام و جمهوری اسلامی ایران، اسلام و ارزشهای الهی نیز قلب گفتمان قدرت به‌شمار می‌رود (قربی، ۱۳۹۴: ۱۷).

قدرت نرم در اسلام بر فطرت مبتنی است و با تأکید بر اهداف متعالی در رستگاری مادی و معنوی سعی می‌کند. قدرت نرم جامعه اسلامی بر استفاده از منابع نرم‌افزاری تأکید می‌کند که با ارائه جذابیتها و ماهیت حقیقی قدرت به‌صورت مشروع برای دعوت و اعمال قدرت به‌کار می‌رود. قدرت نرم با محوریت اخلاقیات به توانمندی اشاره می‌کند که خیرخواهانه و براساس مصالح و منافع عمومی ملت، اهداف حکومت اسلامی را آسان می‌سازد و زمینه‌های رشد و ترقی را فراهم می‌آورد. قدرت نرم حکومت اسلامی از قدرت الله سرچشمه می‌گیرد و بر اساس میزان ایمان جامعه و مسئولان به وعده‌های الهی و پیروی از ولایت، کمترین شکنندگی را دارد. به عبارتی دیگر، قدرت نرم در جامعه اسلامی ماهیت دینی دارد و در چارچوب شرع فهمیده می‌شود و گرنه، آن قدرت مشروعیت ندارد؛ از این رو، قدرت نرم در حوزه سیاست و دین اقتضائاتی دارد که احکام شریعت، اخلاق، توحید، خدامحوری، عدالت، کرامت انسانی و... است که همگی بر قدرت نرم حاکم است و مشروعیت آن را تأیید می‌کند؛ پس، تقدم لایه‌های درونی قدرت نرم بر قدرت نرم فراملی در کنار اقناع و رضایتمندی پایدار و ناگسستنی، نتیجه ایمان و باور است. این امر از خود و محیط پیرامونی آغاز می‌شود. انتقال این جذابیتها و جذب عناصر خارجی نیز هنگامی میسر و منطقی می‌شود که لایه‌های مرکزی و هسته اولیه اقتدار با ابتنا بر قدرت جذاب شکل گیرد و از قوام مناسب برخوردار شده باشد. درواقع، لایه‌های درونی

قدرت نرم، منابع و لوازم کافی را برای گسترش اقتدار در محیط خارجی فراهم می‌کند. خاستگاه مؤلفه‌های قدرت نرم از دید اسلام منشأ الهی و آسمانی دارد؛ به عبارت دیگر صرف مؤلفه‌های مادی قدرت، بدون توجه به جنبه‌های الهی و آسمانی مد نظر اسلام نیست. نکته دیگر اینکه ماهیت تمدن اسلام و غرب از حیث نوع نگاه به الله، انسان و اجتماع، تفاوت دارد و لذا در مکتب اسلام نوع نگاه‌ها به قدرت نرم، متعالی و الهی است. در حکمت متعالی اسلام بدن مرکب از روح و جسم است که نیاز بدن به هر دو ضروری است و چه بسا جنبه‌های غیر جسمانی که با روح و وجدان انسان سروکار دارد از جنبه‌های جسمانی مهمتر است. اگر روح به دلیل بی‌اخلاقی، بی‌عدالتی و بی‌صداقتی صدمه ببیند، ترمیم آن بسیار سخت‌تر خواهد بود از اینکه یک مؤلفه مادی قدرت را از دست بدهد؛ با این اوصاف، نظریه قدرت نرم در نگاه غربی اولاً تک‌بعدی است؛ زیرا صفت نرم و سخت را تنها برای توصیف منابع قدرت در نظر می‌گیرد و ثانیاً به دلیل ابتنائیش بر نگاه مادی، قائل به جداسازی بین قدرت و اخلاق، و از درک و استفاده از برخی منابع غیر مادی قدرت عاجز است؛ این در حالی است که در نگاه قرآنی و اسلامی، نظریه قدرت نرم چهاربعدی است که در آن علاوه بر منابع، استحکام، مدیریت و خاستگاه قدرت نیز قابل تقسیم به نرم و سخت است. هم‌چنین در نظریه اسلامی قدرت نرم، جدایی بین قدرت و اخلاق وجود ندارد (جعفری و قربی، ۱۳۹۷: ۱۵۵-۱۵۴).

منابع قدرت نرم؛ مقوله تحلیل در بستر رویکرد چهار وجهی

فرهنگ

از فرهنگ به منزله مهم‌ترین منبع قدرت نرم نام برده می‌شود. قدرت نرم، که گاهی آن را قدرت هنجاری، انگاره‌ای و عقیدتی می‌نامند بر فرهنگ و ارزشها تکیه می‌کند. فرهنگ، که در قاموس و عرف بین‌الملل از آن با عنوان قدرت نرم یاد می‌شود، جهت‌دهنده ذهن و رفتار در همه حوزه‌های اجتماعی است. فرهنگ هر کشور بیانگر شخصیت و هویت کشور است و می‌توان گفت، نظم اجتماعی از طریق فرهنگ ساخته یا بازتولید می‌شود و یا مورد مخالفت قرار می‌گیرد. به باور جوزف نای، ارزشهای مثبت فرهنگی هر کشور در بعد داخلی و خارجی می‌تواند قدرت نرم کشور را افزایش دهد (جعفری‌پناه و میراحمدی، ۱۳۹۱: ۱۰۷). فرهنگ مقوله‌هایی چون هنر، رسانه‌ها، ورزش و یا حتی مواردی چون ذائقه غذایی ملت، ویژگیهای

ملی، موقعیت‌های تاریخی و ادبی را در بر می‌گیرد و از این حیث منبعی بسیار ارزشمند و غنی در مطالعات قدرت نرم به‌شمار می‌آید که طیف گوناگونی از گونه‌های قدرت را با عناوینی چون قدرت رسانه‌ای، قدرت هنجاری، قدرت تمدنی و مواردی از این قبیل به‌وجود می‌آورد (افتخاری و جانی پور، ۱۳۹۲: ۲۶ و پوراحمدی، ۱۳۸۹).

علم و دانش

در دنیای امروز، معیار و ماهیت قدرت کشورها به میزان تسلط آنها به علوم و فناوریها بستگی دارد. هر کشوری بدون تسلط بر علم و فناوری به‌ناچار باید تابع و پیرو قدرتهای بزرگ قرار بگیرد؛ پس علم، دانش، اطلاعات و فناوری یکی از مؤلفه‌ها و منابع قدرت نرم کشورها به‌شمار می‌رود. انسجام درونی شبکه درونی و بیرونی قدرت ابرقدرتها و قدرت‌های پیرامونی از اندیشه، علم و دانش بر می‌خیزد و به همین دلیل، برخی از محققان تأکید می‌کنند که دانش هم فرهنگ و هم ابزار است. دانش، قدرت است؛ قدرت تولیدکردن، قدرت پیش‌بینی‌کردن و جلوگیری‌کردن. راهبردهای امنیت ملی در قرن بیست و یکم بر این مسئله تأکید می‌کند که کشفیات جدید علمی و نوآوری در فناوریهای اطلاعات، نانوفناوری، فناوریهای زیستی (بیوتکنولوژی) و دیگر حوزه‌های دانشی بر حیات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورها تأثیرات عمده‌ای خواهد گذاشت. با توجه به همین مسئله است که در دهه‌های اخیر، بازیگران با استفاده از سیاستهای علمی (تولید نظریه، شکستن مرزهای دانش، ایجاد مکاتب و پارادایمهای علمی و...) به چالش با رقیان خود پرداخته‌اند و از این طریق در اثبات برتری خود سعی می‌کنند. البته باید توجه کرد که ارزش کسب علم در تمدن و فرهنگ اسلامی هنگامی است که با معنویت همراه باشد؛ یعنی صرفاً به ابعاد مادی علم توجه نشود بلکه ضمن توجه رضایت الهی برای پیشبرد امور انسانی و رستگاری بشریت باشد؛ از این‌رو برخلاف رویکرد غربی به توانمندی علمی، جمهوری اسلامی مترصد انحصار علمی نیست و برای نشر علم و دانش از ابزار فشار و بده‌بستانکاری سیاسی بهره نمی‌گیرد؛ در عین حال، علوم و دانشهای به‌روز را به ملتها و کشورهای دیگر عرضه می‌کند و همین امر، دامنه قدرت علمی ایران را می‌افزاید؛ در عین حال، رشد کمی و کیفی نهادهای دانشگاهی، پیشرفت تولیدات علمی در مجلات بین‌المللی، مرزشکنی دانش، دستیابی به دانش و فناوریهای برترساز، پیشرفت در زمینه

علوم پزشکی، ژنتیک، هوافضا، بیوشیمی، نانو، هوافضا، رشد فناوریهای دفاعی و... بر قدرت علمی ایران افزوده است. همکاریهای علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران و نشر علم و فناوری در میان ملت‌های دیگر، باعث پرستیژ بین‌المللی ایران شده، و کسب مقام‌های پی‌درپی در المپیادهای علمی جهان بر تصویرسازی مثبت جهانیان از موقعیت علمی ایران افزوده است. کسب جایگاه نخست علمی در سطح منطقه و جهان اسلام به ارتقای دامنه قدرت نرم ایران منجر شده است (جعفری و قربی، ۱۳۹۷: ۱۵۸-۱۵۷).

سیاست

ارزشهای مثبت سیاسی هر کشور در بعد داخلی می‌تواند قدرت نرم آن را افزایش دهد. در بعد داخلی، افکار عمومی، رعایت حقوق بشر، کارآمدی قوه قضاییه، پاسخگویی دولت، پاسخگوبودن به مردم، رعایت اخلاق، و اجرای عدالت، همگی از ارزشهای مثبت حکومت است. بنابراین، ارزشهای سیاسی در سطح داخلی باید مطابق با انتظارات و سلیق عموم طراحی، و سعی شود سیاستهای مشروع و اخلاقی در پیش گرفته شود و اگر چنین شود، ارزشها و مطلوبیتهای سیاسی می‌تواند با ارائه تصویرسازی مثبت و مطلوب از کشور در سطح افکار عمومی جهان مؤثر باشد و قدرت نرم را ارتقا بخشد؛ از این رو، چرخه گفتمانی فرایند تولید قدرت نرم در عرصه سیاست داخلی با ساختار اعتبار، رضایتمندی، تمکین و اطاعت بدون به‌کارگیری اهرمها و ابزارهای سخت همراه است. چنین فرایندی بر جذب و تنظیم اولویتهای مبتنی است که از عناصر سیاسی، ارزشی و نهادی برای پیشبرد اهداف بهره گرفته می‌شود. رویکردی که سبب تمایز گفتمان اسلامی و غربی در منبع سیاست به‌عنوان تولیدکننده قدرت نرم می‌شود، نوع نگاه به مقوله سیاست و چگونگی پیشبرد مبارزه برای کسب اهداف است. در گفتمان غربی، کشورها مایلند که با بهره‌گیری از جذابیت‌های سیاسی، ارزشهای غربی - امریکایی و تعبیرهایی نظیر دموکراسی و حقوق بشر، انقلابهای رنگی و جنگ نرم به رهبری جهان پردازند و در این مسیر از هر نوع سیاست و تزویری استفاده می‌کنند؛ زیرا معتقدند که با نفوذ دادن ارزشهای خود در جوامع دیگر، باعث جاذبه خود می‌شوند. البته در این مسیر می‌کوشند از سیاستهای غیر جذاب داخلی، سیاستهای متکبرانه و تنگ‌نظرانه در ظاهر خودداری کنند تا از این طریق میزان جاذبه خویش را ارتقا دهند و از صدمه وارد شدن به تصویر کشور

جلوگیری کنند و این در حالی است که سیاست در گفتمان اسلامی با اخلاقیات و ارزشهای اسلامی (عطوفت، تألیف قلوب، دوستی، همراهی، صداقت، همیاری و...) همراه است و دستیابی به نتایج ترسیم‌شده با هر روش و ابزاری مذموم و ناپسند دانسته می‌شود؛ با این اوصاف، منابع سیاسی قدرت نرم در سطح داخلی به وضعیتی اشاره می‌کند که میان مردم و دولت اتحاد، هماهنگی و انسجام وجود دارد و همدلی میان دولت و ملت نیز استحکام‌بخش قدرت نرم خواهد بود. در همین راستا، خیلی از مؤلفه‌های اجتماعی در سطح جامعه ارزش سیاسی دارد؛ به‌عنوان مثال، سرمایه‌های اجتماعی، مقاومت و پایداری، سازگاری اجتماعی، سبک زندگی، همدلی در نظام سیاسی امام - امت و غیره مؤلفه‌هایی است که با پایداری نظام سیاسی و تقویت قدرت سیاسی حکومت پیوند استواری دارد و خدشه در آنها زمینه‌های کاهش استواری جامعه را به‌همراه خواهد داشت. در عصر حاضر با توجه به اهمیت یافتن پدیده جامعه قوی، این مؤلفه‌ها وجهه سیاسی دارد؛ به‌عنوان مثال، سبک زندگی به‌مثابه یک مؤلفه فرهنگی در دهه اخیر به یک مؤلفه سیاسی تبدیل شده است و به‌طور مثال، رقبت عمومی به سبک زندگی امریکایی یک مؤلفه سیاسی تولیدکننده قدرت نرم برای امریکا است که توسط نظریه‌پردازان نوواقع‌گرا و سازه‌انگاری به آن اشاره شده است (جعفری و قربی، ۱۳۹۵: ۸۱-۸۰).

اقتصاد

در ادبیات غربی قدرت، اقتصاد به‌مثابه عامل نمادین در تصویرسازی قدرت نرم نقش دارد. رشد اقتصادی و رفاهی، افزایش سرمایه‌گذاری، امید به زندگی، کاهش بیکاری و... ازجمله عواملی است که در روند تولید قدرت نرم نقش‌آفرینی می‌کند. قدرت اقتصادی به دو شکل قدرت اقتصادی مستقیم و قدرت اقتصادی غیر مستقیم مطرح است. قدرت اقتصادی مستقیم نوعی از قدرت اقتصادی است که هم از راه ترغیب و هم از راه فشار اقتصادی در راستای کسب منافع دولت به‌کار گرفته می‌شود و معمولاً به چگونگی استفاده دولت از ابزارهای تشویق و تنبیه اقتصادی بر می‌گردد. قدرت اقتصادی غیر مستقیم به رشد فزاینده وابستگی اقتصاد سیاسی جهان و حضور قوی و روشن‌تر اقتصاد در روابط بین‌دولتها بر می‌گردد که در آن دولتها می‌توانند از طریق نفوذ اقتصادی برای کسب قدرت و برای دستیابی به اهداف ملی تلاش کنند. قدرت اقتصادی غیر مستقیم عبارت است از توانایی هر کشور به صورت عامدانه یا

غیرعامدانه ناشی از اندازه، تنوع و پیوندهای اقتصادی خود که از طریق شکل‌دهی محیط فعالیت و تعیین دامنه رفتارهای ممکن توسط دیگران به‌طور مستقیم بر رفتار آنها تأثیر می‌گذارد؛ از این‌رو، بعد اول را قدرت سخت اقتصادی و بعد دوم را قدرت نرم اقتصادی می‌گویند؛ با این اوصاف، نگاه امریکا و غرب به کمک‌های بشردوستانه اقتصادی ابزار اعمال قدرت نرم و پیشبرد اهداف سیاسی است. هم‌چنین براین نکته تأکید می‌کنند که کمک‌رسانی اقتصادی با هدف تأمین منافع و افزایش قدرت اقتناعی انجام می‌گیرد. در گفتمان انقلاب اسلامی و در نقطه مقابل غرب، فعالیت اقتصادی اگر در زمینه کاهش فقر، رفع بیکاری، افزایش درآمد ملی، کاهش تورم و شکوفایی تولید به موفقیت برسد به‌تنهایی قدرت نرم به‌شمار نمی‌رود؛ اما هنگامی که کامیابی‌های ناشی از جهاد اقتصادی از انقلاب اسلامی در داخل و خارج از کشور تصویری موفق و جذاب به نمایش گذارد، قدرت نرم جمهوری اسلامی به شکل غیر قابل‌تصوری افزایش خواهد یافت. موفقیت‌های اقتصادی ایران سبب می‌شود که انقلاب اسلامی ایران به‌عنوان حکومت دینی الگو در جهان اسلام و حتی در دیگر نقاط جهان مورد توجه واقع شود، در این صورت، ارزشهای انقلاب اسلامی قدرت بیشتری به‌منظور شکل‌دادن به برتری و اولویت‌های دیگر جنبش‌های اسلامی و ضد استکباری خواهد داشت. بنابراین توفیق ناشی از فعالیت‌های اقتصادی می‌تواند زمینه مهمی را به‌منظور تبدیل شدن ایران به کشوری الهام‌بخش فراهم سازد؛ به این ترتیب نمایش دادن تصویر کامیابی اقتصادی کشور، شرط لازم و نه کافی برای تصرف ذهنها و قلوب مردم و یکی از منابع صدور انقلاب اسلامی به‌شمار می‌رود. کمک‌های اقتصادی به مردم و کشورهای فقیر یکی از منابع افزایش قدرت نرم هر کشور به‌شمار می‌رود. بر این اساس اقتصاد مقتدر در سطح ملی و توان‌آلود شدن اقتصادی در سطح منطقه و جهان می‌تواند ارتقادهنده قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران باشد که بر رفتار حمایت‌گرایانه از مستضعفان جهانی و امت اسلامی مبتنی است و توانمندی اقتصادی به هیچ‌عنوان در راستای فشار و تحریم دیگر کشورها برای دستیابی به مطامع دنیوی به‌کار نمی‌رود (قربانی و جعفری، ۱۳۹۵: ۱۷ و ۱۶)؛ پس، اقتصاد عامل راهبردی است که در ایجاد قدرت نرم نقش بسزایی دارد. مصداق این عامل را می‌توان در مواردی از این دست یافت: رشد اقتصادی، مبادلات ارزی و تجاری، میزان تولید سرانه کشورها، تعداد شرکتها، سرمایه‌گذاری مستقیم

خارجی، میزان مشارکت در نهادها و مقررات تجاری بین‌المللی، میزان رفاه، امید به زندگی، کم‌بودن میزان بیکاری، دارا بودن مزیت نسبی در تولید و توزیع کالایی خاص و... (افتخاری و جانی پور، ۱۳۹۲: ۲۶ و ۲۷).

منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴

چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، سندی است که برای اولین بار در تاریخ برنامه‌ریزیهای کلان کشور ایران پس از طی فرایندی طولانی از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام با به‌کارگیری خبرگان و کارشناسان تهیه شده و به تصویب رهبر معظم انقلاب اسلامی رسیده است و به دولت ابلاغ شد. این سند از دو بخش تشکیل شده است: در بخش اول، که به‌عنوان بیانیه از آن یاد می‌شود تصویری از ایران آینده ارائه می‌کند و در بخش دوم، که در قالب هشت بند بیان شده است، ویژگیهای جمهوری اسلامی ایران را در ابعاد مختلف تبیین می‌کند. به‌طور کلی، اهداف ترسیم‌شده در سند چشم‌انداز را می‌توان در چهار سطح فرهنگی و اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و علمی مورد مذاقه قرار داد (قصری و دوستدار، ۱۳۸۸: ۸۰). لاجرم دستیابی به هر یک از اهداف ترسیم‌شده در ابعاد چهارگانه، قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را ارتقا می‌بخشد.

منابع فرهنگی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

مذاقه در سند چشم‌انداز این مهم را نشان می‌دهد که روح حاکم بر سند، فرهنگی و اجتماعی است و مؤلفه‌های فرهنگی این سند می‌تواند قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را در جهان اسلام و سطح منطقه ارتقا بخشد (موسوی و قربی، ۱۳۹۲). برخی از منابع فرهنگی قدرت نرم در سند چشم‌انداز عبارت است از:

هویت اسلامی و انقلابی (مقدمه سند چشم‌انداز)، الهامبخش در جهان اسلام (مقدمه سند چشم‌انداز)، بهره‌مند از امنیت اجتماعی (اصل اول چشم‌انداز)، جامعه اخلاقی (اصل هفتم چشم‌انداز)، پویایی فکری و اجتماعی (اصل هفتم چشم‌انداز)، نهاد مستحکم خانواده (اصل چهارم چشم‌انداز)، اتکال به قدرت لایزال الهی (مقدمه چشم‌انداز)، ایمان (مقدمه چشم‌انداز)، آرمانها و اصول قانون اساسی (مقدمه چشم‌انداز)، عزم ملی (مقدمه چشم‌انداز)، متکی بر اصول

اخلاقی و ارزشهای اسلامی، ملی و انقلابی (اصل اول چشم‌انداز)، مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی (اصل اول چشم‌انداز)، تأثیرگذاری براساس آموزه‌های اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) (اصل هفتم چشم‌انداز)، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی (اصل پنجم چشم‌انداز)، مردم‌سالاری دینی (اصل هفتم چشم‌انداز)، فعال، مسئولیت‌پذیر، ایشارگر، مؤمن و رضایتمند (اصل پنجم چشم‌انداز)، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی (اصل پنجم چشم‌انداز)، عدالت اجتماعی (اصل اول چشم‌انداز)، سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی (اصل دوم چشم‌انداز). نگاهی به این منابع فرهنگی نشان می‌دهد که منابع فرهنگی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز بیست‌ساله قابل بررسی در چهار مؤلفه معنویت، هویت، توسعه فرهنگی، ارزش‌های ملی، ارزشها و باورهای ملی است.

شکل ۱. مؤلفه‌های فرهنگی قدرت در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

خیلی از مؤلفه‌های فرهنگی در عوامل چهارگانه اشتراک، و بر یکدیگر تأثیر متقابل دارد؛ به عبارتی، خیلی از مؤلفه‌هایی که تحت عنوان معنویت امکان بازشناسی در سند چشم‌انداز را دارد با هویت اسلامی یا ارزشهای ملی ایرانیان عجین شده است و نمی‌توان میان آنها تمایزی قائل شد.

جدول ۱. فراوانی مؤلفه‌های فرهنگی قدرت در سند چشم‌انداز

ردیف	مؤلفه‌های فرهنگی قدرت در سند چشم‌انداز	فراوانی	درصد
۱	معنویت	۲۵	۳۶/۲۳
۲	هویت اسلامی و ایرانی	۲۲	۳۱/۸۸
۳	توسعه فرهنگی	۱۳	۱۸/۸۴
۴	ارزشها و باورهای ملی	۹	۱۳/۰۴
مجموع	۴	۶۹	۱۰۰

از میان مؤلفه‌های فرهنگی قدرت نرم در سند چشم‌انداز، معنویت و ارزشهای دینی بیشترین فراوانی را دارد و با داشتن میانگین ۳۶/۲۳ دارای بیشترین مؤلفه فرهنگی مرتبط با قدرت نرم، و این امر نشان‌دهنده این است که در افق ۱۴۰۴، معنویت و ارزش دینی از عناصر اصلی تولیدکننده قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران خواهد بود. البته معنویت‌گرایی به‌مثابه منبع فرهنگی تولیدکننده قدرت در سند چشم‌انداز با هویت اسلامی - ایرانی و باورهای ملی در متن سند پیوندی استوار دارد و می‌توان مدعی شد که هویت ایرانی و باورهای ملی در چشم‌انداز، تقویت‌کننده معنویت‌گرایی و فرایند تولید قدرت نرم خواهد بود.

بعد از معنویت، هویت اسلامی - ایرانی با ۳۱/۸۸ درصد، توسعه فرهنگی با ۱۸/۸۴ درصد و ارزشها و باور ملی با ۱۳/۰۴ درصد به‌عنوان مؤلفه‌های فرهنگی قدرت نرم در سند چشم‌انداز قابل شناسایی، و نسبت به دیگر مؤلفه‌های سیاسی، اقتصادی و علمی بیشتر تکرار و تأکید شده است. این مؤلفه‌ها نزدیک به ۳۹ درصد منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران را در سند چشم‌انداز تشکیل می‌دهد.

جدول ۲. متغیرهای فرهنگی در سیاست‌های کلی سند چشم‌انداز

مؤلفه‌ها و متغیرهای فرهنگی برگرفته از سیاست‌های کلی در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، آذرماه ۱۳۸۲)

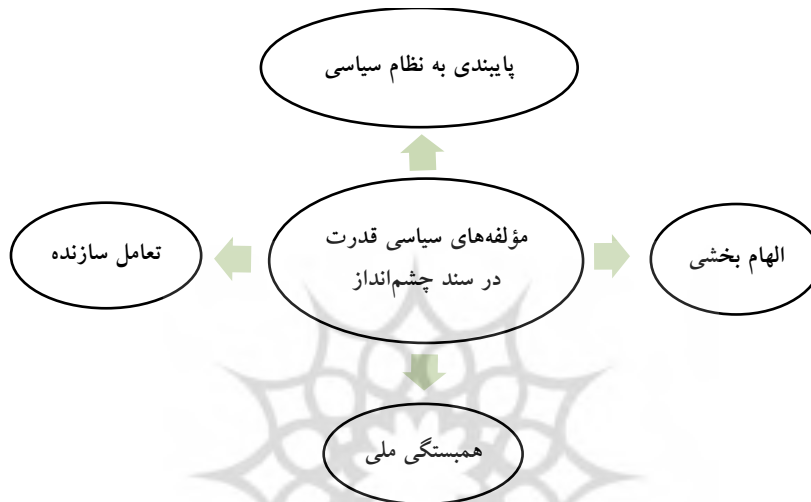
کارکردها	مؤلفه‌ها	متغیرها
احساس همبستگی اجتماعی	اهمیت کاری، خانواده، مذهب	اهتمام به بهبود کیفیت تولید
		تقویت روحیه کارآفرینی
		تقویت ابتکار
		تقویت روحیه کاری
	هنجارهای اجتماعی	تقویت وجدان کاری
		بهبود رفتارهای اجتماعی
	ارزشهای اجتماعی	انضباط اجتماعی
		تقویت روحیه ینار
		تقویت روحیه قناعت
	دینداری	تقویت روحیه درستکاری
تقویت فضایل اخلاقی و ایمان		
باورهای سیاسی	احتمام به امر به معروف و نهی از منکر	ترویج روحیه ظلم‌ستیزی و مخالفت با سلطه‌گری استکبار جهانی
		تقویت وحدت و هویت ملی مبتنی بر اسلام و انقلاب
	آزادی	تحکیم مبانی مردم‌سالاری دینی
		تهدیدینه کردن آزادیهای مشروع
احساس عدالت، آزادی و امنیت	احساس بصیرت اجتماعی	آگاهی بخشی و قانونمند کردن آزادیهای مشروع
احساس بهبود و آسایش	بهبود و آسایش فردی	روحیه امید به آینده
		بهبود رفتارهای فردی

منابع سیاسی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

برخی از منابع سیاسی قدرت نرم در سند چشم‌انداز به این شرح است:

کوشش برنامه‌ریزی‌شده و مدبرانه جمعی در مسیر تحقق آرمانها (اصل اول چشم‌انداز)، تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل (مقدمه چشم‌انداز)، بازدارندگی همه‌جانبه (اصل سوم چشم‌انداز)، امن، مستقل و مقتدر با سامان دفاعی (اصل سوم چشم‌انداز)، تحکیم الگوی مردم‌سالاری (اصل هفتم چشم‌انداز)، تأثیرگذاری بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای (اصل هفتم چشم‌انداز)، اصول عزت، حکمت و مصلحت در تعامل مؤثر و سازنده با جهان (اصل هشتم چشم‌انداز)، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی (اصل پنجم چشم‌انداز)، متعهد به شکوفایی ایران (اصل پنجم چشم‌انداز)، مفتخر به ایرانی‌بودن (اصل پنجم چشم‌انداز)، پیوستگی مردم و حکومت (اصل سوم چشم‌انداز)، الهامبخش در جان اسلام (مقدمه و اصل هفتم چشم‌انداز).

جستجو در مؤلفه‌های سیاسی قدرت نرم در سند چشم‌انداز نشان می‌دهد که این مؤلفه‌ها را می‌توان در چهار بخش پایبندی به نظام سیاسی، الهام‌بخشی، تعامل سازنده و همبستگی ملی مورد بررسی قرار داد.

شکل ۲. مؤلفه‌های سیاسی قدرت در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

باید توجه کرد که از میان این مؤلفه‌ها، پایبندی به نظام سیاسی و همبستگی ملی در حوزه سیاست داخلی و ارزشهای سیاسی در حوزه ملی مطرح، و در نقطه مقابل، الهام‌بخشی در جهان اسلام و تعامل سازنده در بعد سیاست خارجی به‌عنوان منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران مطرح می‌شود.

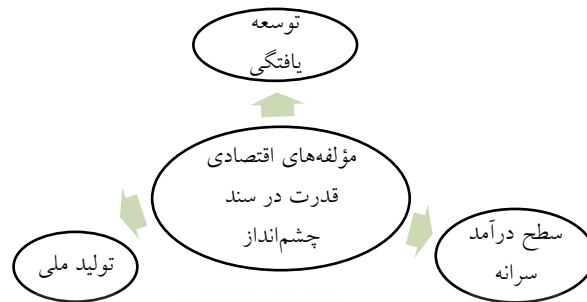
جدول ۳. فراوانی مؤلفه‌های سیاسی قدرت در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

ردیف	مؤلفه‌های سیاسی قدرت در سند چشم‌انداز	تعداد فراوانی	درصد
۱	پایبندی به نظام سیاسی	۷	۳۱/۸۱
۲	الهام‌بخشی	۶	۲۷/۲۷
۳	همبستگی ملی	۵	۲۲/۷۲
۴	تعامل سازنده	۴	۱۸/۱۸
مجموع	۴	۲۲	۱۰۰

پایبندی به نظام سیاسی و تعلق به ملیت یکی از منابع قدرت نرم به‌شمار می‌رود و زمینه‌های مشروعیت و اعتبار برای نظام سیاسی را به‌همراه دارد. این مقوله در سند چشم‌انداز، خود را با مؤلفه‌هایی نظیر مفتخر به ایرانی بودن، متعهد به شکوفایی ایران، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی نشان می‌دهد و با داشتن میانگین $31/81$ درصد فراوانی در میان دیگر مؤلفه‌های سیاسی قدرت نرم، بیشترین تأثیر را بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ خواهد داشت.

منابع اقتصادی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

برخی از منابع اقتصادی قدرت نرم در سند چشم‌انداز عبارت است از: توسعه‌یافتگی اقتصادی، علمی و فناوری (مقدمه چشم‌انداز)، برخورداری از دانش پیشرفته (مقدمه چشم‌انداز)، توانایی در تولید علم و فناوری (اصل دوم چشم‌انداز)، سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی (اصل دوم چشم‌انداز)، رفاه و امنیت غذایی (اصل چهارم چشم‌انداز)، فرصتهای برابر و توزیع مناسب درآمد (اصل چهارم چشم‌انداز)، به دور از فقر، فساد و تبعیض (اصل چهارم چشم‌انداز)، جنبش نرم‌افزاری و تولید علم (اصل ششم چشم‌انداز)، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی (اصل ششم چشم‌انداز)، ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه (اصل ششم چشم‌انداز) و رسیدن به اشتغال کامل (اصل ششم چشم‌انداز). مذاقه در منابع اقتصادی سند چشم‌انداز به این مهم رهنمون می‌کند که تأکید اصلی بر تولید ملی است؛ با این اوصاف، مؤلفه‌های اقتصادی قدرت نرم در سند چشم‌انداز را می‌توان در سه مقوله توسعه، تولید ملی و سطح درآمد سرانه خلاصه کرد.

شکل ۳. مؤلفه‌های اقتصادی قدرت در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

سند چشم‌انداز برای ارتقای توسعه جمهوری اسلامی ایران تدوین شده است؛ به همین دلیل مؤلفه‌های اقتصادی زیادی در متن سند هست که تحقق آنها بر قدرت کشور تأثیرات ایجابی خواهد داشت. دستیابی به جایگاه اول اقتصادی در منطقه و جهان اسلام گواهی بر این مدعا، و دستیابی به این مهم نیازمند تولید ملی، افزایش سطح درآمد سرانه و سطح مناسبی از توسعه‌یافتگی پایدار و همه‌جانبه است.

جدول ۴. فراوانی مؤلفه‌های اقتصادی قدرت در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

ردیف	مؤلفه‌های اقتصادی قدرت در سند چشم‌انداز	تعداد فراوانی	درصد
۱	تولید ملی	۹	۴۲/۸۵
۲	توسعه یافتگی	۵	۳۱/۸۸
۳	سطح درآمد سرانه	۷	۲۳/۸۰
مجموع	۳	۲۱	۱۰۰

تولید ملی یکی از منابع اصلی توانمندسازی اقتصادی ملی و ارتقای قدرت اقتصادی کشورها است که به‌عنوان یکی از اهداف سند چشم‌انداز، توان زیادی برای بازتولید قدرت نرم دارد و می‌تواند بسترهای مقابله با تهدیدات نیمه‌ساخت را فراهم آورد. بیشتر مؤلفه‌های

اقتصادی سند چشم‌انداز بر تولید ملی اشاره می‌کند و با داشتن نزدیک به ۴۳ درصد فراوانی مؤلفه‌های اقتصادی، عامل اصلی تقویت قدرت اقتصادی جمهوری اسلامی ایران است. در عین حال، توسعه‌یافتگی پایدار و همه‌جانبه (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی - اجتماعی و علمی) و افزایش سطح درآمد سرانه ملی در مرتبه‌های بعدی قرار دارد.

منابع علمی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز

سند چشم‌انداز همانند قانون اساسی و دیگر اسناد فرادستی جمهوری اسلامی ایران بر علم و دانش تأکید کرده است. علم و دانش یکی از منابع قدرت نرم به‌شمار می‌رود. در پرتو سند چشم‌انداز و در افق ۱۴۰۴، جمهوری اسلامی ایران باید جایگاه اول علمی را در سطح منطقه و جهان اسلام دارا باشد. همین افق ترسیم‌شده یکی از توانمندیهای جمهوری اسلامی ایران است. برخی از مؤلفه‌هایی که در سند چشم‌انداز بر علم و دانش تأکید دارد، عبارت است از: جایگاه اول علمی (مقدمه و اصل ششم چشم‌انداز)، برخوردار از دانش پیشرفته (اصل دوم چشم‌انداز)، توانا در تولید علم و فناوری (اصل دوم چشم‌انداز)، دستیابی به جایگاه اول علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی (اصل دوم چشم‌انداز)، جنبش نرم‌افزاری و تولید علم (اصل دوم چشم‌انداز) و نواندیشی و پویایی فکری (اصل هفتم چشم‌انداز). این مؤلفه‌ها نشان می‌دهد که علم، دانش و فناوری در سند چشم‌انداز بسیار حائز اهمیت است. در میان مؤلفه‌های مرتبط با دانش می‌توان به راهبرد «تولید علم» اشاره کرد که در تولید قدرت نرم در عرصه بین‌المللی تأثیر بسزایی دارد. با این اوصاف، مؤلفه‌های علمی قدرت نرم در سند چشم‌انداز را می‌توان در دو مؤلفه تولید علم و جنبش نرم‌افزاری خلاصه کرد.

جدول ۵. فراوانی مؤلفه‌های علمی قدرت در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

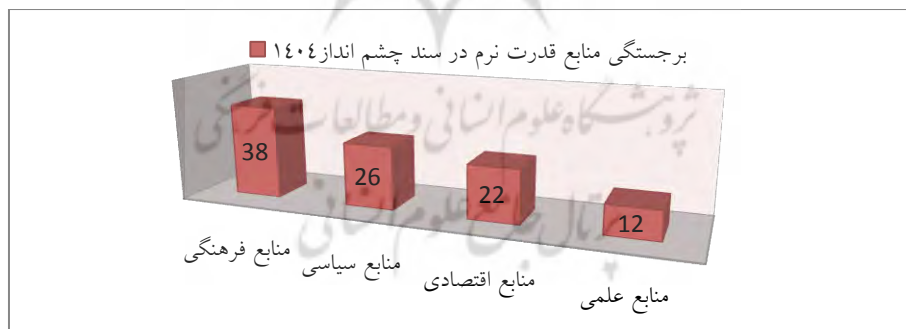
ردیف	مؤلفه‌های علمی قدرت در سند چشم‌انداز	تعداد فراوانی	درصد
۱	تولید علم	۵	۷۱/۴۲
۲	جنبش نرم‌افزاری	۲	۲۸/۵۷
مجموع	۲	۷	۱۰۰

بر اساس مؤلفه‌های سند چشم‌انداز می‌توان دریافت یکی از موقعیت‌های ترسیم‌شده برای

ایران در افق ۱۴۰۴، جایگاه و موقعیت علمی برتر در سطح منطقه و جهان اسلام است. در بندهای مختلف سند چشم‌انداز می‌توان راهبرد تولید علم و دانش را مشاهده کرد. پیشرفت علم و دانش در کنار تحرک نهضت نرم‌افزاری می‌تواند قدرت ایران را برجسته سازد. ۷۱ درصد مؤلفه‌های مرتبط با منابع علمی قدرت نرم در متن سند ۱۴۰۴ بر تولید دانش و علم دلالت می‌کند و در مرحله دوم، جنبش نرم‌افزاری مدنظر است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

بررسی و مذاقه در باب مؤلفه‌ها و اصول سند چشم‌انداز برای بررسی منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در افق ترسیم‌شده نشان می‌دهد که در سند چشم‌انداز می‌توان به چهار منبع تولیدکننده قدرت نرم اشاره کرد: منابع فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و علمی. در میان این مؤلفه‌ها، منابع فرهنگی قدرت نرم از بیشترین فراوانی برخوردار است و این امر نشان می‌دهد که نگارندگان و ناظران بر سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ به منابع فرهنگی توجه ویژه‌ای کرده‌اند. ۳۸/۷۷ درصد منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز مربوط به مؤلفه‌ها و منابع فرهنگی است و بعد از آن، منابع سیاسی با ۲۶/۵۳ درصد، منابع اقتصادی با ۲۲/۴۴ و منابع علمی با ۱۲/۲۴ درصد قرار دارند.^۱

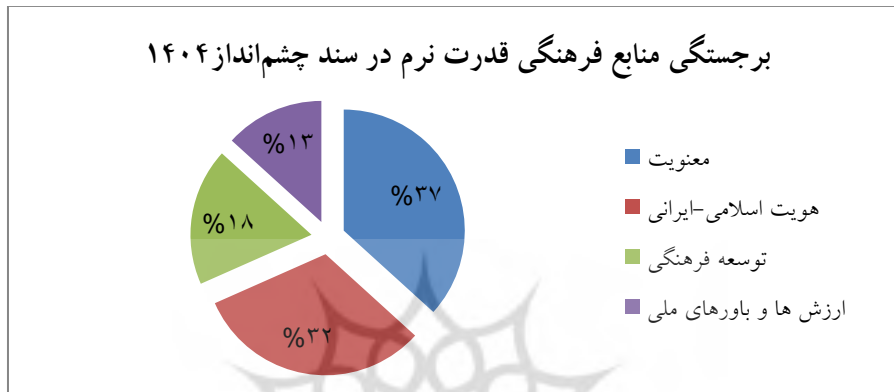

شکل ۴. برجستگی منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

بنابراین، برجستگی منابع فرهنگی نسبت به دیگر منابع در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران بیشتر است. معنویت و ارزشهای دینی در میان منابع فرهنگی قدرت نرم

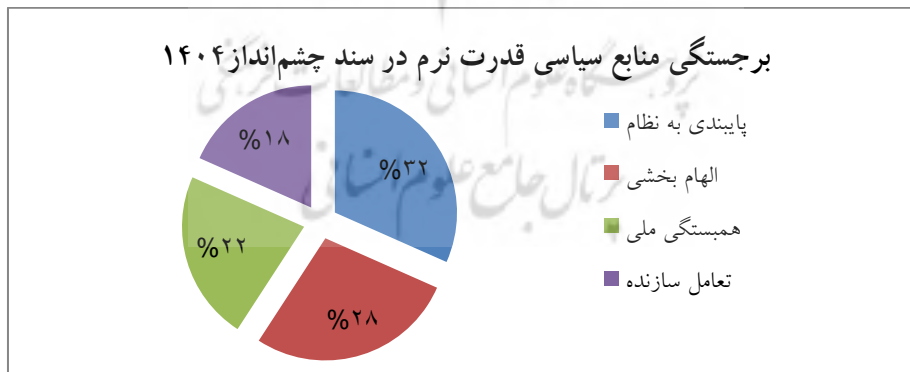
۱. درصد فراوانی منابع در نمودارها به صورت رند آورده شده است.

در متن سند، بیشترین مؤلفه‌ها را دارد و با توانمندی قدرت ملی ایران در افق ۱۴۰۴ ارتباط مستقیمی دارد؛ در عین حال، هویت اسلامی ایرانی با ۳۱/۸۸ درصد، توسعه فرهنگی با ۱۸/۸۴ درصد و ارزشهای ملی با ۱۳/۱۴ درصد در ردیفهای بعدی قرار دارد.

شکل ۵. برجستگی منابع فرهنگی قدرت نرم در سند چشم‌انداز

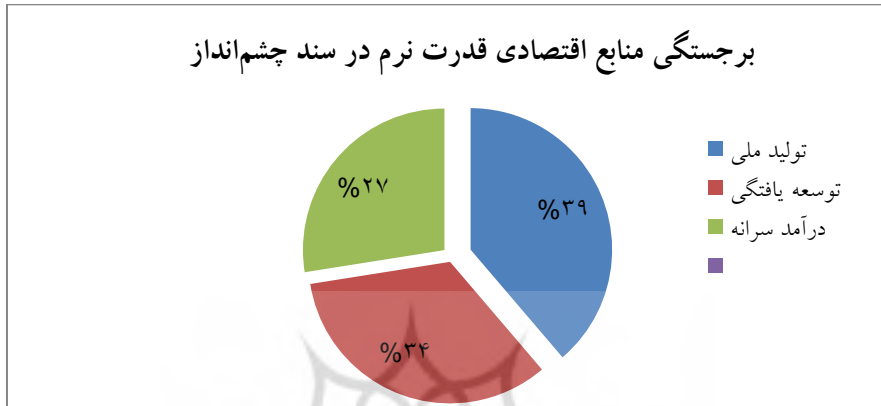
در میان منابع سیاسی، پابندی به نظام سیاسی در متن سند چشم‌انداز بیشترین فراوانی را با ۳۱/۸۱ درصد به خود اختصاص داده، و برجستگی آن از دیگر منابع بیشتر است. الهامبخشی با ۲۷/۲۷ درصد، همبستگی ملی با ۲۲/۷۲ درصد و تعامل سازنده در روابط بین‌الملل با ۱۸/۱۸ درصد از دیگر منابع سیاسی قدرت نرم به‌شمار می‌رود.

شکل ۶. برجستگی منابع سیاسی قدرت نرم در سند چشم‌انداز

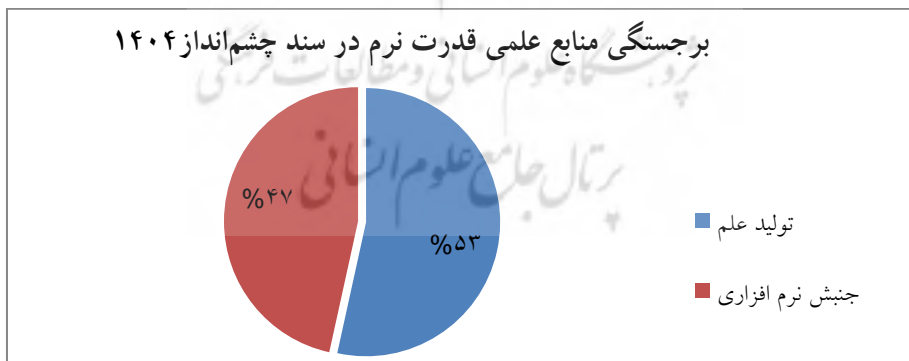
در میان عوامل اقتصادی مؤثر بر قدرت نرم در سند چشم‌انداز، تولید ملی بیشترین فراوانی را در اختیار دارد و ۴۲/۸۵ درصد منابع اقتصادی را به خود اختصاص داده است و در مراتب

بعدها، توسعه یافتگی با ۳۱/۸۸ درصد و سطح درآمد سرانه با ۲۳/۸۰ درصد در تقویت قدرت نرم ایفای نقش می‌کند.

شکل ۷. برجستگی منابع اقتصادی قدرت نرم در سند چشم‌انداز

علاوه بر ابعاد یادشده، منابع علمی قدرت نرم در متن سند چشم‌انداز قابل رؤیت و بررسی است که بر تولید علم تأکید زیادی می‌کند. از آنجاکه دانش و فناوری از منابع اصلی قدرت نرم است، تولید علم یکی از ارکان اصلی قدرت نرم در افق ۱۴۰۴ به‌شمار می‌رود. تولید علم با ۷۱/۴۲ درصد فراوانی و جنبش نرم‌افزاری با ۲۸/۵۷ درصد فراوانی در افزایش و بازتولید قدرت ملی ایران مؤثر خواهد بود.

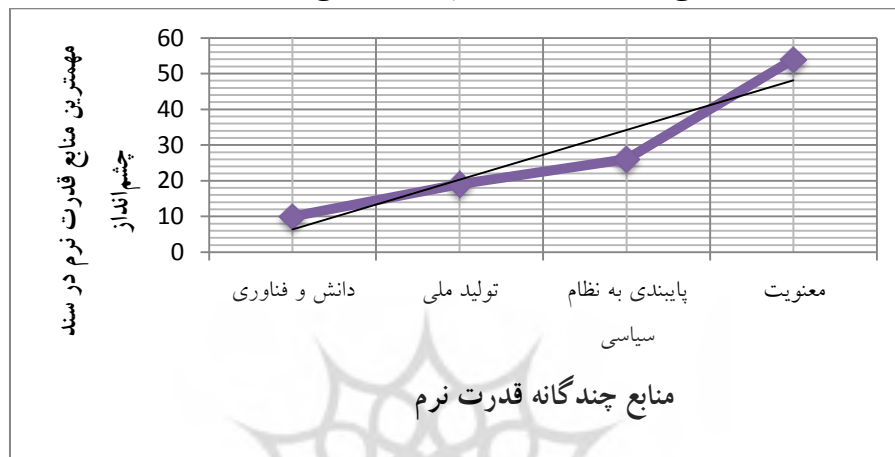

شکل ۸. برجستگی منابع علمی قدرت نرم در سند چشم‌انداز

باتوجه به منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز، بیشترین مؤلفه‌های تأکیدشده در سند چشم‌انداز، که می‌تواند بر فرایند تولید قدرت نرم‌افزاری جمهوری اسلامی ایران تأثیرگذار باشد

عبارت است از معنویت (منبع فرهنگی)، پابندی به نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران (منبع سیاسی)، تولید ملی (منبع اقتصادی) و تولید علم و دانش (منبع علمی).

شکل ۹. منابع چندگانه قدرت نرم در سند چشم‌انداز بیست‌ساله

باتوجه به این داده‌ها، فرهنگ مهم‌ترین منبع قدرت نرم در سند چشم‌انداز بیست‌ساله است. باتوجه به روح معنوی حاکم بر جامعه ایرانی در افق ۱۴۰۴، معنویت‌گرایی و ارزشهای دینی مهم‌ترین رکن قدرت نرم جامعه ایرانی بر اساس سند چشم‌انداز است.

نتیجه‌گیری و راهکارها

از آنجاکه قدرت نرم و تحویل منابع آن برای ارتقای قدرت ملی کشورها حائز اهمیت است، بررسی منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران برای حفاظت، بازتولید و رفع تهدیدات بسیار اهمیت دارد. این مقاله تلاشی برای شناخت برجستگی‌های منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز است. برخی از یافته‌ها حاکی است مذاقه در سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران نشان داد که منابع چهارگانه متعددی در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و علمی برای تولید قدرت نرم در افق ۱۴۰۴ وجود دارد که بهره‌گیری از آنها می‌تواند به ارتقای جایگاه ایران در عرصه‌های بین‌المللی کمک شایانی کند. در میان منابع قدرت نرم در سند چشم‌انداز، مؤلفه‌های فرهنگی از بیشترین برجستگی و مؤلفه در سند برخوردار است و معنویت و ارزشهای دینی با وجود ۲۵ مؤلفه و نزدیک به ۳۷ درصد فراوانی، بیشترین تکرار را

در سند دارد و نشان‌دهنده اهمیت معنویات و مقوله‌های ارزشی در جامعه ایرانی ۱۴۰۴ است و به همین دلیل، عامل اصلی قدرت نرم در چشم‌انداز همین مؤلفه خواهد بود. به‌طور کلی، ۳۸/۷۷ درصد منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز به منابع فرهنگی مربوط است که بیشترین درصد میان دیگر منابع است. هویت اسلامی - ایرانی، توسعه فرهنگی و ارزشهای ملی در کنار معنویت از دیگر منابع فرهنگی قدرت نرم در سند است. مؤلفه‌های سیاسی بعد از منابع فرهنگی با دارا بودن ۲۶/۵۳ درصد فراوانی با قدرت ملی رابطه نزدیکی دارد. پایبندی به نظام سیاسی، الهامبخشی فرهنگی، همبستگی ملی و تعامل سازنده در عرصه بین‌المللی از منابع اصلی قدرت نرم در حوزه سیاسی است که در این میان، پایبندی به نظام سیاسی از بیشترین برجستگی برخوردار است. منابع اقتصادی نظیر تولید ملی، توسعه‌یافتگی و افزایش سطح درآمد سرانه در سند قابل‌شناسایی است که در این میان، برجستگی تولید ملی به‌مثابه مؤلفه قدرت اقتصادی از دیگر مؤلفه‌ها بیشتر است. علاوه بر این منابع، اشاراتی هم به علم و دانش در سند شده است. دو راهبرد تولید علم و جنبش نرم‌افزاری از مهمترین منابع علمی قدرت نرم به‌شمار می‌رود. به هر روی برای افزایش قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

الف) راهکارهای حوزه فرهنگی

تقویت باورها و نگرشهای دینی و عقیدتی در سطح جامعه ایرانی، آسیب‌شناسی تهدیدات فرهنگی و تلاش برای رفع موانع توسعه فرهنگ اسلامی، توجه به مقوله آینده‌پژوهی قدرت و ترمیم چهره‌های تضعیف‌شده قدرت در پرتو تحولات جهانی، صیانت از هویت اسلامی - ایرانی با تولید برنامه‌های فرهنگی و رسانه‌ای، پاسداشت اسطوره‌ها و باورهای ملی از طریق نظام آموزشی و رسانه‌های گروهی، تلاش برای حفظ جامعه اخلاقی و رویارویی با انحرافات اخلاقی و اجتماعی با برنامه‌ریزیهای فرهنگی میان‌مدت و بلندمدت از طریق سازمانهای فرهنگی و ذی‌ربط، تقویت فرهنگ تفکر و تعمق در راستای ایمن‌سازی افکار عمومی جامعه در مقابل شایعات مسموم و عملیات روانی دشمن، تقویت نهادهای اجتماعی و بویژه نهاد خانواده به‌وسیله برنامه‌های حمایتی و آموزشی، زنده‌نگهداشتن آرمانها و اصول حاکم بر انقلاب اسلامی برای انتقال آنها به نسلهای بعدی و درونی‌سازی ارزشهای اصیل انقلابی، توجه به مقتضیات

بومی و فرهنگی در فعالیتهای توسعه و سازندگی

ب) راهکارهای حوزه سیاسی

تقویت الهامبخشی فرهنگی از طریق کارآمدسازی دستگاه دیپلماسی عمومی و فرهنگی، گسترش روحیه ولایت‌پذیری و پیروی از حاکم اسلامی، درونی‌سازی ارزشهای سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران، جلوگیری از برنامه‌های براندازانه و تفرقه‌انگیز دشمنان و برنامه‌ریزی برای توسعه همبستگی ملی، برقراری تعامل سازنده و پویا در معادلات منطقه‌ای و توجه به جامعه جهانی مستضعفان در راستای همراهی افکار عمومی بین‌المللی با سیاستهای جمهوری اسلامی ایران، تلاش برای تقویت نظام مردم‌سالاری دینی در سطح منطقه و ارائه الگوی جمهوری اسلامی به ملت‌های آزاده، مشارکت در همگرایی منطقه‌ای و جوامع اسلامی، سیاستگذاریهایی کاربردی در زمینه تعامل و پیوستگی مردم و حکومت به‌عنوان پشتوانه نظام سیاسی، بازتولید آرمانهای انقلاب اسلامی و ارائه آن به اقشار جوان جامعه

پ) راهکارهای حوزه اقتصاد

تلاش در راستای خودکفایی در تولید کالاهای اساسی جامعه و خودکفایی در محصولات راهبردی، حمایت از تولید ملی و تلاش برای فعال‌سازی نیروهای انسانی ماهر و متخصص، تقویت شرکتهای دانش‌بنیان و ارائه تسهیلات مناسب به مخترعان برای تولید انبوه اختراعات، توجه به اقتصاد مقاومتی و سیاستگذاریهایی مناسب در این مسیر، توجه ویژه به رفع فقر، فساد و تبعیض در جامعه، ایجاد فرصتهای برابر و توزیع مناسب درآمد، گزینش سیاستهای مناسب اقتصادی برای افزایش سطح درآمد سرانه، اشتغالزایی و رفع بیکاری نیروی فعال جامعه در کارگاه‌های تولیدی و اقتصادی، مدیریت تورم و نوسانات قیمت در سطح مبادلات اقتصادی و بازار مصرفی مردم

ت) راهکارهای حوزه علم و دانش

ارتقای کیفی سطح علمی در دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی، اصلاح نظام آموزش و پرورش و تدریس علوم ضروری و کارآمد مطابق تحولات نوین علمی، حمایت از نخبگان و دانش‌آموختگان برتر در راستای تولید علم بومی و کارآمد، توجه ویژه به

جنبش نرم‌افزاری، توسعه مراکز فنی و حرفه‌ای و صنعتی در سطح کشور برای رشد زیربنای توسعه کشور، بهره‌گیری از شیوه‌های نوین آموزشی برای ارتقای سطح علمی دانشجویان، آسانسازی ایجاد فرصت‌های مطالعاتی برای استادان دانشگاه‌ها در جهت افزایش سطح علمی دانشگاه

منابع

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۹). قدرت نرم حکومت اسلامی؛ منابع و کاربرد (با تأکید بر دیدگاه امام خمینی)، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، چاپ دوم.
- افتخاری، اصغر و دیگران (۱۳۸۷)، قدرت نرم و سرمایه اجتماعی، تهران: دانشگاه امام صادق(ع).
- افتخاری، اصغر و شعبانی، ناصر (۱۳۸۹)، قدرت نرم و نبرد نامتقارن، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، چاپ دوم.
- افتخاری، اصغر و محمد جانی پور (۱۳۹۲)، منابع قدرت نرم انقلاب اسلامی، مطالعه موردی: تحلیل وصیت‌نامه شهدای دانشگاه امام صادق(ع)، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، س ۳، ش ۹: ۲۳-۴۶.
- امامی زواره، سیدعلی و دیگران (۱۳۹۴)، منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر آیات قرآن، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، دوره چهارم، ش ۱۴: ۱۳۷-۱۰۹.
- امرسون، ام. نیو و دیگران (۱۳۸۱)، موازنه قدرت. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ایمان، محمدتقی و نوشادی، محمودرضا (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای کیفی، فصلنامه عیار پژوهش در علوم انسانی، س ۳، ش ۶: ۴۴-۱۵.
- بلیک، ژانت و گلشن‌پژوه، محمودرضا (۱۳۸۹)، قدرت نرم، تهدید نرم؛ پیشنهادی در راستای سیاست‌سازی، فصلنامه راهبرد. س ۱۹، ش ۵۵: ۱۳۷-۱۲۲.
- بنده قرائی، احمد فدوی و گرامیان، سعیده السادات (۱۳۹۰)، تحول ماهیت قدرت نرم در دوره پسامدرن، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، سال اول، پیش‌شماره ۳: ۱۰۴-۷۷.
- بیگللو، مهدی (۱۳۹۱)، نقش قدرت نرم ج. ا. ایران در مقابله با جنگ نرم با تأکید بر دانشکده‌های علوم سیاسی، علوم اجتماعی و مدیریت دانشگاه تهران، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال ۹، ش ۳۱: ۱۴۹-۱۲۵.
- پوراحمدی، حسین (۱۳۸۹)، قدرت نرم و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، قم: بوستان کتاب.
- پیشگاهی فرد، زهرا و دیگران (۱۳۹۰)، جایگاه قدرت نرم در قدرت ملی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبرد. س ۲۰، ش ۶۱: ۲۱۱-۱۹۱.
- جعفری، علی اکبر و قربی، سید محمدجواد (۱۳۹۵)، مؤلفه‌های منابع سیاسی قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران در افق سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، فصلنامه سیاست اسلامی، دوره ۴، ش ۹: ۹۴-۷۵.

- جعفری، علی اکبر و قربی، سید محمدجواد (۱۳۹۷)، منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران؛ مطالعه کمی سیاستهای کلی علم و فناوری، پژوهشنامه انقلاب اسلامی، دوره هشتم، ش ۲۷: ۱۷۵-۱۵۱.
- چگنی‌زاده، غلامعلی و سیفی، یوسف (۱۳۹۱)، ظرفیت انگاره بین‌المللی در تولید قدرت نرم، فصلنامه روابط خارجی. س ۱۴، ش ۳: ۲۴۲-۲۰۳.
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۳۹۰)، فناوریهای قدرت در جنگ نرم، فصلنامه مطالعات راهبردی، س ۱۴، ش ۱ (پیاپی ۵۱): ۳۰-۵.
- رضوانی، روح الله (۱۳۸۹)، تحلیل محتوا، فصلنامه پژوهش، س ۲، ش ۳: ۱۵۶-۱۳۷.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۸۲)، سند چشم‌انداز در افق ۱۴۰۴، ابلاغیات مقام معظم رهبری، تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی
- عیوضی، محمدرحیم و امامی، اعظم (۱۳۹۰)، فرایند تولید قدرت نرم با تأکید بر اندیشه امام خمینی(ره)، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، س ۱، پیش‌شماره ۳: ۱۳۵-۱۰۵.
- قربی، سید محمدجواد (۱۳۹۲)، واکاوی مختصات قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، فصلنامه عملیات روانی، س ۱۰، ش ۳۷: ۷۰-۴۹.
- قربی، سید محمدجواد (۱۳۹۴)، مذاقه‌ای در منابع، ابعاد و تهدیدات قدرت نرم در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سیاست دفاعی. س ۲۳، ش ۹۰: ۹-۵۶.
- قربی، سید محمدجواد و جعفری، علی‌اکبر (۱۳۹۵)، منابع قدرت نرم در سیاستهای کلی نظام؛ موردکاوی سیاستهای کلی برنامه ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، راهبرد اجتماعی فرهنگی، س ۵، ش ۱۹: ۴۴-۷.
- قصری، محمد و دوستدار، رضا (۱۳۸۸)، جایگاه امنیت انسانی در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبرد دفاعی، س ۱۱، ش ۳: ۶۶-۱۰۷.
- لنون، الکساندر تی. جی (۱۳۸۹)، کاربرد قدرت نرم. ترجمه سید محسن روحانی، تهران: دانشگاه امام صادق(ع)، چاپ دوم.
- مهدوی، اصغرآقا و نادری باب اناری، مهدی (۱۳۹۰)، کاربرد قدرت نرم از ناحیه استخبار؛ رویکردی قرآنی، فصلنامه دانش سیاسی، س ۷، ش ۲: ۲۰۴-۱۶۷.
- موسوی، سیدصدرالدین و قربی، سید محمدجواد (۱۳۹۲)، الهام‌بخشی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، دوفصلنامه مطالعات قدرت نرم، س ۳، ش ۹: ۱۳۳-۱۱۳.
- موسوی‌نسب کرمانی، سید محمدرضا (۱۳۸۴)، آشنایی با روش تحلیل محتوا، فصلنامه عیار پژوهش، پیش‌شماره ۲: ۷۹-۹۲.
- میلر، پیتر (۱۳۸۲)، سوژه، استیلا و قدرت، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، تهران: نشر نی.
- نای، جوزف (۱۳۸۷)، قدرت در عصر اطلاعات؛ از واقع‌گرایی تا جهانی‌شدن. ترجمه سعید میرترابی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

هرسیچ، حسین و تویسرکانی، مجتبی (۱۳۸۹)، تأثیر مؤلفه‌های هویت‌ساز ایرانی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره سوم، ش ۹: ۱۸۰-۱۵۱.

هرسیچ، حسین و دیگران (۱۳۹۱)، تأثیر جنبش‌های اسلامی - مردمی سال ۲۰۱۱ بر منابع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران و امریکا در خاورمیانه، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، س ۹، ش ۳۰: ۹۶-۷۹.

هرسیچ، حسین و مولایی، اعظم (۱۳۸۷)، قدرت نرم‌افزاری ایران در دوران ریاست جمهوری خاتمی، فصلنامه سیاست، دوره ۳۸، ش ۴: ۳۱۹-۲۹۹.

هزارجریبی، جعفر و امین صارمی، نوذر (۱۳۸۹)، جنبش‌های اجتماعی به مثابه قدرت نرم، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، س ۵، ش ۳: ۵۰۳-۴۸۶.

Cooper, R(2004): "Hard Power, Soft Power and the Goals of Diplomacy", In *American Power in the 21st Century*, By Held and et.al. Cambridge, Polity Press.

Nye, Joseph(2002): "Limits of American Power", *Political Science Quarterly*, Vol.117, No4.

Layne, Christopher(2010): "The Unbearable Lightness of Soft power", In *Soft Power and US Foreign Policy*, by I. Parmer and M. Cox, New york, Routledge.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

A Content Analysis of the Eminence of Soft Power Sources in the the Islamic Republic of Iran's 20-Year Vision Document

Sayyed Mohammad Javad Ghorbi *

An important source of perceiving soft power sources of the countries involves the upstream documents of the political system a precise review of which can effective in explaining the sources of soft power. This research is intended to investigate the sources of soft power of the Islamic Republic of Iran in the upstream documents, specially the 20-year vision document. Employing descriptive method and quantitative content analysis, this study aims at finding out the most prominent sources of soft power in the 20-year vision document of the Islamic Republic of Iran, and the components it contains. The findings of the research illustrates that the political, economic, cultural and scientific resources for the production of soft power of the Islamic Republic of Iran are present in the document to achieve the planned vision. The cultural components, containing 38.77 percent frequency stands out as the most prominent component among which spirituality and religious values are most highly related to soft power of Iranian society on the horizon of 1404. Political resources with a frequency of 26.53 percent, economic resources with 22.44 and scientific resources with 12.24% frequency percentage are occupy the next ranks. Among soft power sources of the vision document, spirituality (54.34), national production (19.56), adherence to the political system (15.21) and knowledge and technology (10.86) gained the highest frequency. They can increase the soft power of Iranian society on the horizon of 1404.

Keywords: *Soft power, 20-year vision document, Islamic Republic of Iran, prominence, sources of power*

---

* Faculty member of the Department of the Department of Political Thought, Islamic Revolutionary Documentation Center, Tehran, Iran